

Új irány a magyar-ukrán kapcsolatokban?

Előremutató tárgyalást folytatott egymással májusban a magyar és az ukrán külügyminiszter. A jövőbeni egyeztetések nem csak a magyar kisebbségek nyelvhasználati jogának kérdését rendezhetik, de Ukrajna euroatlanti integrációját is elősegíthetik.

Ukrajnában a legutolsó, 2001-es népszámlálás adatai szerint 152 ezer fő vallotta magát magyar nemzetiségűnek. Az azóta eltelt évek alatt számuk lecsökkent, és [becslések szerint](#) ma körülbelül 130 ezer magyar él Kárpátalján. A számukra - mint nemzeti, etnikai kisebbségnek - biztosítandó sajátos jogok közül az egyik legjelentősebb az anyanyelv használatához való jog – például az oktatásban, közigazgatásban, törvényalkotásban, igazságszolgáltatásban -, hiszen ez az identitás és annak megőrzésének a legfontosabb része.

A nemzeti kisebbségek nyelvhasználati jogát az oktatásban több nemzetközi jogi dokumentum, például az Európa Tanács (ET) 1995-ös, [Nemzeti Kisebbségek Védelméről szóló keretegyezménye](#) – melyet Ukrajna 1997-ben ratifikált -, és az [ukrán alkotmány](#) is rögzíti. Mindezek azonban csak általánosságban határozzák meg, hogy a kisebbségeknek, így az Ukrajnában élő magyaroknak is joguk van az anyanyelvükön való tanulásra, vagy az anyanyelvük tanulására. A részletes szabályozás törvényi, vagy alacsonyabb szinten történik. 2017-ig [lehetőségük volt](#) a magyaroknak arra, hogy az óvodában, illetve az alap- és középfokú képzésben a nevelés, oktatás saját nyelvükön folyjon, azzal a kitételrel, hogy tanulniuk kell mellette az ukrán nyelvet is. Későbbi tanulmányaik során a hallgatók csupán idegen nyelvként találkozhattak a magyarral. 2017-ben elkezdődött egy, az oktatási törvény módosításáról szóló folyamat, mely hátrányosan érintette a kisebbségi nyelvhasználati jogot. Az [új oktatási kerettörvényben](#) a jogalkotók különbséget tettek őshonos és nemzeti kisebbséghez tartozók között, és a jogszabály szerint mindkét csoport már csak az óvodában és az alsó tagozatban tanulhat saját anyanyelvén, amely a közép szintű oktatásban csupán különálló tantárgyként szerepelhet.

A kelet-európai ország az Európai Unió keleti partnerségi programjába tartozó hat állam egyike. A projekt keretében az EU támogatást nyújt a nemzeteknek egyes politikai, gazdasági reformok megvalósításához, a demokrácia és a jogállamiság stabilizációjához. Ukrajna ezen túlmenően elkötelezett az Európai Unióhoz és a NATO-hoz való csatlakozás mellett, amit 2019-ben az alkotmányba is beleírtak. A törvénymódosítást követően azonban Magyarország bejelentette, hogy a jogsértés miatt nem támogatja tovább Ukrajna európai uniós integrációját és blokkolja a NATO-Ukrajna tanácsuléseket is. A 2017-es EU-ukrán társulási tanács ülése utáni [közös nyilatkozatban](#) is szerepet kapott ez a kérdés, és belefoglalták, hogy a nemzeti kisebbségek már megszerzett jogait továbbra is biztosítani kell az államnak. Hasonló módon kritikákat fogalmazott meg az Európa Tanács alkotmányjogászokból álló tanácsadó szerve, a Velencei Bizottság is. A testület egyebek mellett [kifogásolta](#) a nem egyértelmű megfogalmazásokat, valamint a középfokú oktatásban az addig garantált jogok aránytalan csorbítását. Válaszképpen az ukrán törvényhozás 2020 januárjában elfogadta, és márciusban az államfő alá is írta az általános középfokú oktatásról szóló jogszabályt, melyben [pontosították](#) a kerettörvényben foglaltakat. Az Ukrajna területén élő kisebbségeket három csoportba sorolták, és különböző jogokat biztosítottak nekik az anyanyelvükön való tanulás területén. Az első kategóriába az

őshonos népek tartoznak, melyeknek nincsen saját államuk, és számukra az érettségiig adott a lehetőség az anyanyelvű oktatásra. Ide elsősorban a krími tatárok sorolhatóak. A második csoportot az Európa Unió hivatalos nyelveinek valamelyikét beszélő nemzeti kisebbségek alkotják. Nekik az ötödik osztályban már a tanórák számának húsz százalékát kell ukránul tanulniuk, az arány pedig folyamatosan növekszik. Kilencedikig negyven százalékra, az utolsó években hatvan százalékra emelkedik. A harmadik kategóriába a nem EU-s nyelveket beszélők tartoznak, számukra a felső tagozat elejétől kezdődően az óraszám nyolcvan százaléka ukrán nyelvű. A magyarokra a második modell szabályai vonatkoznak, és habár a 2017-es kerettörvényhez képest kedvezőbbek a lehetőségeik, továbbra is kevesebb joggal rendelkeznek, mint az azt megelőző időszakban. Következésképpen Magyarország máig fenntartja álláspontját, és nem támogatja Ukrajna euroatlanti integrációját, ugyanakkor kidolgozott két javaslatot is, amely megoldást nyújthatna a helyzetre. Kérték a magyarok átminősítését őshonos kisebbségekre, vagy az ukránnyelv-órák számának növelését, az anyanyelvi oktatás megtartásáért cserébe. A feleknek azonban egyik ötlettel kapcsolatban sem sikerült egyezsége jutniuk. Várhelyi Olivér, az Európai Bizottság szomszédságpolitikáért és bővítésért felelős biztos a ukrán látogatása során [reményét fejezte ki](#) az iránt, hogy az ukrán kormánynak és a nemzeti kisebbségek képviselőinek sikerül minél hamarabb megállapodniuk egymással.

A magyar és az ukrán külügyminiszter májusi találkozására bizakodásra adhat okot, ugyanis mindkét fél [hangsúlyozta](#), hogy rendezni szeretnék a kérdést, melynek érdekében összehívják a kormányközi gazdasági, illetve a kisebbségvédelemmel foglalkozó vegyes bizottságot, valamint a közös oktatási munkacsoportot, a megbeszéléseket követően pedig egy közös deklarációban jelölik ki az új irányvonalakat. A tárgyalások előreláthatólag júniusban kezdődnek, és, ha eredményesen zárulnak az nem csupán az Ukrajnában élő magyarok számára lesz örömhír, de Magyarország részéről sem lesz további akadálya a NATO-ukrán magas szintű egyeztetéseknek, továbbá, ugyan a kelet-európai ország csatlakozása az Európai Unióhoz jelen pillanatban [„nem reális lehetőség”](#), az uniós értékek tiszteletben tartásával egy lépéssel mégiscsak közelebb kerül céljához.

2020.06.03. Kalas Vivien